BART ENGBERS NEEMT AFSCHEID ALS VOORZITTER PLATFORM-TL

Op de bres voor de doeners en fixers

15 december was de eerste bijeenkomst van de pilotscholen voor de praktijkgerichte programma's in de nieuwe leerweg. Voor Bart Engbers, voorzitter van het Platform Theoretische Leerweg, is het een natuurlijk moment om afscheid te nemen van zijn rol als voorzitter. Bij zijn vertrek stellen we nog één keer een aantal vragen aan de onderwijsman die al sinds zijn aantreden in 2013 een warm voorstander is van méér praktijkvakken in de TL. 'Onze leerlingen zijn de doeners en de fixers', zegt hij. 'Praktijkvakken zijn voor hen de leukste uren en bovendien belangrijk voor de keuzes die ze maken en de vervolgopleiding die ze kiezen.'

In de aanloopfase naar de nieuwe leerweg-pilot werd één ding al snel duidelijk: de belangstelling onder scholen om eraan deel te nemen, was enorm. In totaal meldden 330 scholen zich aan, terwijl er maar 136 plekken waren.

Het verbaasde Bart Engbers niet. Als voorzitter van het Platform-TL, de organisatie die de belangen van TL en GL behartigt, merkte hij al jaren geleden hoeveel steun er in het veld was voor het idee om meer praktijkgerichte vakken op te nemen in het curriculum van de theoretische leerweg. 'Het Platform-TL is destijds in het leven geroepen om de belangen van GL en TL te behartigen. Dat was nodig, want de dominantie van havo en vwo was groot. De Stichting Platforms vmbo deed dat voor de beroepsvakken, wij wilden zorgen dat TL en GL óók op de radar kwam.'

Het kenmerk van TL is dat het geen praktijkgerichte vakken heeft. Had dat al direct jullie aandacht?

'Ja. Dat de TL-leerlingen geen praktijkgerichte vakken volgen, is eigenlijk vreemd, want het gaat om voorbereidend beroepsonderwijs. De TL-leerlingen zijn redelijk praktijkgericht, net als havoleerlingen trouwens. Het zijn de doeners en de fixers, die stromen door naar MBO Niveau 4-opleidingen. Maar ze krijgen alleen heel theoretische vakken aangeboden en dat is voor hen een weinig uitdagend pakket. We vonden als platform dat dat gewoon niet kón. Dus dat was vanaf het begin onze stip op de horizon: als we meer in beeld komen, dan gaan we ook proberen om een praktijkgerichte component in de theoretische leerweg een plaats te geven.'

Kreeg je daarvoor meteen gehoor?

'Nee, aanvankelijk voelde ik me wel eens een roepende in de woestijn. Ik werd ook niet altijd serieus genomen, denk ik. Maar dat was niet iets om je door uit het veld te laten slaan, want ik wist: er is hiervoor een enorm draagvlak in het veld. Er kwam geleidelijk aan ook onder andere partijen steeds meer steun voor het idee van een praktijkgericht programma. Ik denk dat iedereen begon aan te voelen: we móeten hier

Bart Engbers

iets mee. Uit evaluaties kwam naar voren dat onze TL-leerlingen zich niet genoeg uitgedaagd voelden. Bovendien, de economie was booming en het werd steeds belangrijker om meer leerlingen in de richting techniek te krijgen. Plotseling werd de theoretische leerweg ontdekt als een soort goudmijn, waar leerlingen getriggerd konden worden om voor technische richtingen te kiezen. En hoe kon je hun interesse aanwakkeren? Door ze in de praktijk kennis te laten maken met techniek.

Een jaar of twee terug vroeg het ministerie van OCW ons om met een advies voor de gemengde en theoretische leerweg te komen. We hebben vervolgens samen met SPV en de VO-raad een advies uitgebracht om in het TL-onderwijs een praktijkgerichte component op te nemen. Het ministerie heeft dat advies omarmd en ons de opdracht gegeven om het verder uit te werken. We hebben een kader geschreven en een format ontworpen. Dat is er nu. Op 1 januari gaat de eerste pilotfase van start.'

Je zou ook juist kunnen zeggen: ik blijf nog een paar jaar!

'Ja, maar dit is een prachtig markeerpunt. Ik vind het echt een mooi moment om te stoppen.'

Bart Engbers is historicus van origine en het is met hem goed terugblikken op de veranderingen in het onderwijs. Engbers begon zijn loopbaan als docent geschiedenis en was onder meer docent op de Middenschool Witte Raaf in Utrecht. Het was de laatste school die een aparte middenschool-licentie kreeg en Engbers was een van docenten die het onderwijs in de steigers zetten. 'De mooiste tijd van mijn leven', zegt hij achteraf. 'Er kwamen hele enthousiaste mensen op af en elke week waren we aan het bedenken hoe het beter kon. 'Hoofd, hart en handen', dat was het uitgangsprincipe.'

Wat, terugkijkend, vooral opvalt is dat er in de Middenschool eigenlijk al een vorm van praktijkprogramma was: vijf lesuren die gewijd waren aan onder meer zorg en techniek. 'Dat waren voor de leerlingen steevast de leukste uren. In die tijd heb ik echt gezien hoe belangrijk die praktijkvakken zijn, voor de keuzes die leerlingen maken en voor welke vervolgopleiding ze kiezen.'

Destijds kwam een discussie op gang over het samenvoegen van scholen. De Middenschool Witte Raaf zou opgaan in het Spectrum College, onder groot protest van het team. 'Het gevoel was: 'We hebben zóiets moois en ze pakken het af'. Dat wás ook zo. Het moest groter, groter, groter, terwijl wij juist kleinschalig waren. Je ziet nu trouwens een soort omgekeerde beweging op gang komen. Scholen willen weer maatwerk kunnen leveren, de nadruk komt meer te liggen op zorg voor de individuele leerlingen. Ik vind dat veel scholen hele mooie dingen doen.'

Er komt nu ook weer een praktijkelement in de theoretische leerweg. Denk je wel eens stiekem 'Ik zéi het toch?'

Lacht: 'Dat heb ik afgeleerd, dat ontmoedigt. Bovendien, iedere generatie heeft recht op zijn eigen ontwikkeling en gaat zelf enthousiast aan de slag om het onderwijs te verbeteren. Kopiëren is ook niet de manier. Zelf uitvinden is juist heel goed. Maar als ik nu de programma's voor de nieuwe leerweg zie, word ik daar wel heel blij van. De leerlingen gaan eindelijk weer met iets praktisch aan de slag!'

Deze praktijkprogramma's worden specifiek toegesneden op TL-leerlingen. Waarin verschillen ze van de programma's voor basis en kader?

De TL-leerlingen zijn de toekomstige werknemers met MBO Niveau 4 en hbo. Die gaan niet maken en uitvoeren, maar managen en misschien ook zélf dingen uitvinden. Daar willen we dus grip op krijgen: hoe bieden we de vakken zo aan, dat het voor deze leerlingen leuker en leerzamer wordt? Dat kan bijvoorbeeld door ze te laten nadenken over zaken als 'Hoe ga je programmeren?' of 'Hoe kun je een machine duurzamer maken?' Dát vinden ze boeiend. Het moet gaan om het onderzoeken en ontdekken. Het praktijkgerichte programma moet dichtbij de werkelijkheid staan, het moet gaan over dingen uit hun directe omgeving. Het is eigenlijk een technasiumachtige variant voor de theoretische leerweg.'

De pilot nieuwe leerweg gaat van start met in totaal twaalf praktijkprogramma's die doorontwikkeld gaan worden. Heb je al een vermoeden welke programma's er na afloop over gaan blijven?

'Dat moet echt blijken uit de pilots. Er zijn nu vijf brede programma's, die alle GL/TL-scholen mogen

aanbieden, en zeven programma's die verbonden zijn aan een licenties. De brede programma's zijn Dienstverlening en Producten, Technologie en toepassing, Informatietechnologie TL, Economie & Ondernemen en Zorg en welzijn. Bij de licentiegebonden praktijkprogramma's gaat het om Groen, HBR en vijf techniekprogramma's, waaronder MVI en PIE.

Het is een beetje gissen, maar ik denk dat we uiteindelijk in totaal op vijf of zes programma's uitkomen. Dat er vijf techniekprogramma's blijven, lijkt me onwaarschijnlijk. Ik hoop in elk geval op één breed techniekvak. Er zullen zeker dingen gecombineerd gaan worden. Ik zou het mooi vinden als de pilotscholen elkaar gaan opzoeken en samen een techniekprogramma gaan maken. Ik hoop trouwens ook op een doorbraak waardoor er een betere verdeling komt van praktijkgerichte programma's over de scholen. Dat vind ik een hele grote uitdaging, hoe dat beter kan.'

Waarom is die verdeling zo belangrijk?

'Je wilt dat leerlingen kunnen kiezen, maar een school kan niet alle programma's aanbieden. Leerlingen zouden ook op een andere school een programma kunnen volgen, waarom niet? De keuze is dan groter en het komt de kwaliteit ten goede, omdat scholen bij de keuze voor programma's kunnen aansluiten bij de ervaring en de vakdocenten die ze al hebben. In het bedrijfsleven zit trouwens ook niemand te wachten op tien scholen die los van elkaar komen aankloppen om samen te werken, dus dat kun je combineren.'

Als je terugkijkt op de aanloop naar de pilotfase, waar ben je dan trots op?

'Waar ik achteraf het meest blij mee ben, is de samenwerking met Stichting Platforms vmbo en de VO-raad. We zijn een heel sterk motorblok gebleken, vooral omdat we hetzelfde beeld hadden van hoe de nieuwe leerweg eruit zou moeten zien. Die overeenstemming is cruciaal, daar hadden we vanaf het begin ook op ingezet. Als je vanuit eenheid kunt denken, is het een open en eerlijke discussie op basis van argumenten, in plaats van dat je vanuit loopgraven discussieert.

We gaan nu de fase in waarvan ik weet: we zijn zover dat we niet terug kunnen. Daar ben ik hartstikke blij om en ook wel een klein beetje trots op. Ik zou liegen als ik zei dat ik niet met voldoening terugkijk.

Aan de andere kant: ik weet ook dat er nog een moeilijk proces komt. Er komen nog ingewikkelde vraagstukken op tafel. De lessentabel, de bevoegdheden, over dat soort zaken is nog niets over afgesproken. Hoe gaat het aflopen met die twaalf pilotprogramma's? Wie moet inschikken? Wat als de stemmen staken? Een brede vmbo-school zit er anders in dan een TL die verbonden is aan een havo/vwo-school.'

Heb je nog een wijze raad voor je opvolger, Ineke Munter?

'Ineke heeft zo lang in het onderwijs gewerkt, ze zal het ongetwijfeld op haar manier gaan doen. Wat ik zelf heb gemerkt is dat je persoonlijke mening als voorzitter niet zo belangrijk is, het gaat om de mening van het geheel. Tegelijkertijd is het ook zaak om goed duidelijk te maken waarom je vindt dat iets moet. De TL-scholen vormen bij elkaar een bont gezelschap. Het gaat van streng gereformeerd, openbaar, katholiek, en Montessori tot een brede vmbo en een categorale mavo. Het is daarom des te belangrijker om een duidelijke visie te hebben. Dat maakt het mogelijk om koersvast te zijn, zodat je snel kunt ingrijpen als er ergens een afslag is gemist, om weer terug op het goede pad te komen.

Dat geldt overigens niet alleen voor de voorzitter van het Platform-TL. Ik kom regelmatig op middelbare scholen en daar zie ik het nu ook tijdens de coronaperiode: scholen met een duidelijke visie komen er gemakkelijker doorheen dan scholen die heen en weer zwalken.'

Je blijft de komende jaren betrokken bij het onderwijs, onder meer als jurylid voortgezet onderwijs binnen de jury Excellente Scholen. Ga je het voorzitterschap van het Platform-TL missen?

'Een beetje wel. Iets waar je zo vertrouwd mee bent geraakt, is echt niet zomaar weg. Daar blijf je toch bij betrokken, al is het maar in gedachten. Ik blijf het in ieder geval volgen!'